

TEHNOLOGIA DE BIBLIOTECĂ LA ETAPA ACTUALĂ: ABORDARE CONCEPTUALĂ

Natalia ZAVTUR

Catedra Biblioteconomie și Știința Informării, USM

Abstract: Dezvoltarea teoriei tehnologie de bibliotecă este în ascensiune. Principalele realizări teoretice sunt: recunoașterea importanței cunoștințelor tehnologice; delimitarea termenilor înrudiți „tehnologia de bibliotecă”, „mijloacele tehnice”, „activitatea de bibliotecă”, „metodologia”; abordarea tehnologiei de bibliotecă ca componentă metodologică a conducerii bibliotecii; implementarea managementului calității tehnologiei de bibliotecă.

Cuvinte-cheie: tehnologia de bibliotecă, cunoștințe tehnologice, terminologia tehnologiei, managementul tehnologiei, managementul proceselor, calitatea tehnologiei.

Preocupările pentru tehnologie s-au înregistrat în biblioteconomie din cele mai îndepărtate vremuri. Cu atât mai mult ele se impun astăzi, când se produc schimbări radicale de natură tehnologică legate de informatizarea și automatizarea bibliotecilor. În mod firesc apar întrebările: dacă tehnologiile noi sunt eficiente, care este rolul actual al tehnologiilor tradiționale, cum va evalua tehnologia în perspectivă? Pentru a da răspuns la aceste întrebări este nevoie de o mentalitate tehnologică bazată, mai întâi de toate, pe cunoștințe tehnologice. Iată de ce considerăm necesară abordarea teoretică a problemei tehnologiei de bibliotecă.

Vom reflecta pe marginea acestei probleme sub următoarele aspecte:

- 1) semnificația terminologică a tehnologiei de bibliotecă;
- 2) schimbări în paradigma tehnologiei de bibliotecă;
- 3) dirijarea calității tehnologiei de bibliotecă.

Termenul „tehnologia de bibliotecă” a intrat în vocabularul de specialitate prin anii ’60 ai secolului trecut, venind să substituie antetermenul „tehnica de bibliotecă”.

Semnificația tehnologiei de bibliotecă se regăsește în materialele de referință. Astfel, în dicționarul terminologic de biblioteconomie rusesc (a. 1986) ea a fost definită ca „ansamblul proceselor și operațiilor care asigură funcționarea normală a bibliotecii, precum și procedeele, metodele și mijloacele de realizare a acestora” [7].

Interpretarea dată este vehiculată și pînă azi, fiind reflectată într-o nouă ediție de referință rusă „Справочник библиотекаря”(a. 2002) [15].

În ce privește cercetătorii, ei definesc tehnologia nu numai sub aspect practic, dar și teoretic din perspectiva cunoștințelor tehnologice.

Astfel, biblioteconomistul ucrainean M. Slobodeanik susține că tehnologia de bibliotecă este „totalitatea acțiunilor profesionale, efectuate consecutiv, în intervale corespunzătoare de timp și spațiu, precum și cunoștințele biblioteconomice despre această totalitate, care în ansamblu asigură realizarea scopului și funcțiilor bibliotecii ca instituție socială” [14, p.42].

Considerăm importantă introducerea noțiunii de cunoștințe tehnologice în conținutul termenului „tehnologia de bibliotecă”, cel puțin din două motive:

1. sugerează ideea organizării tehnologiei muncii în baza realizărilor științei;
2. corespunde semanticii termenului - techno + logos - teoria / știința tehnicilor de muncă.

Biblioteconomista rusă I. Pilko aduce argumente substanțiale în sprijinul cunoștințelor tehnologice așa ca :

- necesitatea abordării bibliotecii ca sistemă tehnologică vis-a-vis de evaluarea activității bibliotecare în funcție de serviciile oferite beneficiarilor și nu conform resurselor;
- necesitatea algoritmizării muncii în legătură cu automatizarea proceselor de bibliotecă;

- suprasolicitarea de cunoștințe sistemice despre bibliotecă, care nu pot fi concepute fără cele tehnologice [14, p.41-42].

Așadar, din cele expuse mai sus putem remarca două accepțiuni ale termenului „tehnologia de bibliotecă”: de componentă organizațională a muncii și de teorie a tehnologiei muncii de bibliotecă.

În publicațiile autorilor români nu întâlnim definiția tehnologiei de bibliotecă. Termenul înrudit „tehnologia informației” (M. Regneală) / „tehnologia informațională” (L. Karnaeva) este tratat cu referire doar la latura practică a muncii cu sens de acțiuni profesionale în vederea selectării, prelucrării, stocării și regăsirii informației [2;4].

Sub aspect terminologic este important ca „tehnologia de bibliotecă” să fie delimitată de termenii „mijloacele tehnice”, „activitatea de bibliotecă”, „metodologia”.

Mijloacele tehnice nu se identifică cu tehnologia, ci sunt doar o componentă a ei, altele fiind, după cum am mai menționat, metodologia, cunoștințele tehnologice. O părere controversă a generat, de exemplu, ideea eronată de considerare a tehnologiilor informaționale drept atribut al bazei tehnico-materiale a bibliotecii [6, p. 113].

Subliniem, tehnica informațională modernă joacă un rol dominant în tehnologie, schimbând radical procedura muncii. Termenul „tehnologia informațională” indică fuziunea tehnicii cu munca, dar nu și substituirea. Întotdeauna va exista o concepție a muncii vis-a-vis de alegerea mijloacelor tehnice.

Tehnologia nu trebuie confundată cu activitatea de bibliotecă. Ultima, în afară de tehnologie mai include și alte aspecte așa ca: obiectivele, relațiile de muncă, cultura muncii etc. Cercetătoarea rusă M. Dvorkina mai adaugă că tehnologia reprezintă forma riguroasă de exprimare a muncii, pe când activitatea presupune inevitabil schimbarea [9, p. 49].

Sunt diferite și categoriile „tehnologia” și „metodologia” de bibliotecă. Relația dintre acestea poate fi exprimată astfel: metodologia furnizează practicii metodele științifice de muncă, care se integrează în sistemul tehnologic împreună cu ideile tehnologice, procesele și mijloacele de muncă, dar fiindcă tehnologia operează cu metode empirice, acestea sunt identificate de către metodologie, evaluate, prelucrate și reîntoarse practicii într-o manieră de interpretare științifică.

Termenii trebuie să reflecte adecvat realitatea pentru a evita pericolul tratării greșite a lucrurilor, neînțelegerii în comunicare.

În ultima perioadă de timp, teoria tehnologiei de bibliotecă s-a îmbogățit cu concepții științifice noi privitoare la dirijarea tehnologiei.

Una din acestea vizează utilizarea factorului tehnologic drept componentă metodologică a conducerii bibliotecii.

Cel puțin două variante ale concepției date merită să fie menționate.

Prima aparține cercetătoarei E. Kriucicova și se definește ca „sistem de însoțire tehnologică”. Ideea prevede implementarea unui sistem de management bazat pe abordarea tehnologică a instituției bibliotecare. Biblioteca este privită ca o sistemă tehnologică, or pentru funcționarea ei adecvată este necesară o conducere cu privire specială la tehnologie, având structuri și responsabilități corespunzătoare. Sarcini ale acestei conduceri sunt: concordarea sistemului tehnologic cu factorii mediului ambiant, prelungirea maximală a ciclului de viață a tehnologiei, elaborarea strategiei tehnologice, analiza constantă a situației tehnologice etc.[11, p. 51].

Cea de-a doua variantă ține de managementul proceselor. Ea este preluată de către biblioteconomiști din știința managementului general.

Managementul proceselor presupune construirea modelului organizației în forma unei rețele a proceselor. Identificarea proceselor, monitorizarea lor, asigurarea relațiilor dintre ele reprezintă abordarea procesuală.

Biblioteconomiștii L.Verșinina și T. Lander, cu referire la surse de autoritate, motivează conducerea procesuală a bibliotecii prin următoarele argumente :

- Funcțiile și activitățile instituției bibliotecare se realizează ca atare prin intermediul proceselor;
- Angajații percep procesele și operațiile de muncă mult mai sensibil decât funcțiile;

- Relațiile dintre lucrători în cadrul realizării proceselor (relații pe orizontală) sunt mai puternice decât cele funcționale (pe verticală), fapt care permite sporirea responsabilității fiecăruia nu doar pentru sarcinile individuale, ci și pentru proces;
- Procesele sunt interdependente, or concentrarea pe procese asigură conducerea bibliotecii ca întreg [8, p. 57].

Cercetările recente în domeniul tehnologiei de bibliotecă abordează problema dirijării calității tehnologiei.

De altfel, interesul pentru această problemă s-a înregistrat anterior. De exemplu, în bibliotecile din Occident erau răspândite „cercurile calității” (ideea aparținând japonezilor), care reprezentau grupe de angajați voluntari la nivel de compartimente ce rezolvau problemele apărute în producție [5, p. 88]. De asemenea, în biblioteconomia ex-sovietică se pleda pentru calitate prin așa-zisa „organizare științifică a muncii”, bazată pe analiza muncii, normare, răspândirea experienței avansate etc.

Totuși, tratarea calității în trecut nu avea rezultate semnificative, deoarece purta caracter epizodic, neformalizat. Nu erau clare criteriile de calitate, nu se cunoștea cine răspunde de calitate.

Actualmente, conducerea tehnologiei de bibliotecă se sprigină pe teoria Managementului Calității Totale, standardele ISO în domeniul calității.

Calitatea de bibliotecă este pusă în legătură directă cu calitatea tehnologiei, deoarece se presupune: prestarea unei calități înalte încă din primul moment în care se face operațiunea de muncă, asigurarea calității pe întreg traseul tehnologic, considerarea metodelor și mijloacelor de muncă esențiale pentru realizarea calității tehnologiei, acceptarea schimbării tehnologiei etc.

Mai multe lucrări ale autorilor din țară și de peste hotare explică fenomenul calității de bibliotecă [1; 3].

Totodată, unele publicații sunt dedicate special calității tehnologiei.

Se optează pentru constituirea în biblioteci a structurilor tehnologice, care se vor ocupa atât cu implementarea tehnologiilor noi, cât și cu desăvârșirea celor tradiționale. Astfel de unități ar putea fi serviciile, oficiile tehnologice sau bibliotecarii cu funcția de tehnolog [12, p.38].

Este abordată necesitatea organizării consultanței tehnologice de bibliotecă, care ar fi utilă mai ales în determinarea direcțiilor de automatizare a bibliotecilor concrete [10].

O noțiune nouă este cea a auditului tehnologic. Privit ca o funcție a consultanței tehnologice, auditul are menirea diagnosticării situației tehnologice în scopul previziunii procesului inovațional tehnologic, evaluării calității tehnologiei etc. [13]

Cu siguranță, ideile nominalizate merită să fie analizate în detaliu din perspectiva implementării în biblioteci a managementului calității tehnologiei. Însă se impune necesitatea cercetării și altor probleme așa ca: determinarea caracteristicilor de calitate a proceselor și serviciilor de bibliotecă, planificarea, ținerea sub control, asigurarea și îmbunătățirea calității tehnologiei etc.

Așadar, observăm că tehnologia ocupă un loc important în știința biblioteconomică. Aceasta inspiră încredere vis-a-vis de aprecierea adecvată a factorului tehnologic în dezvoltarea bibliotecii.

Referințe bibliografice:

1. Calitatea – factor de integrare a bibliotecii în societatea informațională: conf. Tehnico-șt. Jubiliară a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților, Chișinău, 7 oct. 2004. Ch.: SRE UTM, 2004. 75 p.
2. Karnaeva, L. Știința informării. Dicționar explicativ multilingv. Ch.: Editura USM, 2003, p. 53
3. Owens, I. Managementul calității totale. În: Biblioteci, arhive și centre de informare în secolul XXI: lucr. conf., Brașov, 18 – 22 august 1997. Târgu-Mureș– Brașov, 1997, p. 27-30
4. Regneală, M. Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării. Vol. II. București, 2001, p. 298

5. Stueart, R.; Moran, B. Management pentru biblioteci și centre de informare. București, 1998, p. 88
6. Алешин, Л. И. Технология и техника: вопросы терминологию В: Науч. и техн. б-ки. 2003, № 5, с. 113- 115
7. Библиотечное дело. Терминологический словарь. М., 1986, с. 27
8. Вершинина, Л. П.; Ландер, Т. С. Совершенствование деятельности вузовской библиотеки на основе процессного подхода. В: Науч. и техн. б-ки. 2007, № 4, с. 56- 64
9. Дворкина, М. Я. Библиотечная деятельность и библиотечная технология: соотношение понятий и отражаемой им реальности. В: Науч. и техн. б-ки. 2003, № 3, с. 46- 50
10. Карауш, А. С. Технологический консалтинг в библиотеках. В: Науч. и техн. б-ки. 2005, № 3, с. 90- 96
11. Крючкова, Е. Технологическое сопровождение как форма управления библиотекой. В: Библиотековедение. 1999, № 7- 12, с. 50-57
12. Редькина, Н. С. Основные направления работы технологических служб библиотек. В: Науч. и техн. б-ки. 2005, № 9, с. 30- 39
13. Редькина, Н. С. Технологический аудит в библиотеке. В: Науч. и техн. б-ки. 2003, № 3, с. 40-45
14. Пилко, И. С. Технологическое библиотековедческое знание: содержание и структура. В: Науч. и техн. б-ки. 2003, № 3, с. 40- 45
15. Справочник библиотекаря. Санкт-Петербург. 2002, с. 319